

ної дестабілізації в Україні стали довготермінові системні суперечності: надмірна частка споживання та недостатні обсяги нагромадження в умовах нерозвиненості внутрішнього ринку, інституційна нерозвиненість фінансової системи та вузькість механізмів рефінансування банківської системи, несприятливі умови для довготермінового інвестування та концентрація експортної спеціалізації України на невеликій кількості товарних груп при зростанні відкритості економіки [5].

Ми підтримуємо це твердження і стверджуємо, що основними чинниками, що впливають на структуру мережі банку, є макроекономічні показники України та мікроекономічні показники потенціалу регіонів, політичні ризики, наявність стратегії діяльності Банку в пост кризовий період, наявність інвестицій, рівень конкуренції, оцінка потенціалу клієнтської бази, комплексна оцінка витрат функціонування мережі Банку.

Незважаючи на різне практичне значення впливу цих чинників на процес оптимізації мережі різних Банків, використання оцінки впливу цих чинників надало б змогу Банкам сформулювати оптимальний план оптимізації.

Висновки. Отже, можна зробити висновки, що економічна криза мала істотний вплив на розвиток банківської системи загалом. З одного боку, така ситуація в країні призупинила різкий розвиток мережі банків на місцевих ринках, а з іншого – змусила банки детально оцінити свої дистрибуційні мережі, а саме: детально оцінити свої витрати, доцільність та ефективність функціонування наявної мережі та глибоко вивчити структуру бізнесу на мікроринках, при цьому врахувавши вплив макроекономічних показників розвитку країни.

Отже, враховуючи ситуацію, яка склалася, банки змушені бути готовими до кризових процесів в економіці, при цьому мережа банку повинна бути спрямована на відповідність очікуванням бізнесу конкретного регіону та продуктова політика має носити регіональний характер, тобто відповідати потребам клієнтів.

Проте для забезпечення оптимальної структури мережі банку пропонуємо у формуванні плану оптимізації враховувати вплив чинників, запропонованих у цій роботі.

Література

1. Голуб Ю.О. Оцінка філіальної мережі банківських установ в період фінансової кризи / Ю.О. Голуб, Д.В. Завадська. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.rusnauka.com/9_KPSN_2011/Economics/1_84241.doc/htm-5 с.
2. Дмитрий Гриньков. Оптимизация филиальной сети / Гриньков Дмитрий. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.economic-ua.com/Business/22904>.
3. Офіційний сайт Національного банку України. Банківський нагляд. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bank.gov.ua/>.
4. Інформаційний портал про банки України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.bankstore.com.ua/>
5. Поливана М.А. Аналіз стану банківської системи України в період світової економічної кризи / М.А. Поливана, Т.В. Стринковська. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.rusnauka.com/17_APSN_2009/Economics/48455.doc.htm-6 с.
6. Костіна Н.І. Багатофакторна модель оцінки привабливості населеного пункту для відкриття нового відділення Банку / Н.І. Костіна, К.С. Малиарчук // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України, 2010. – № 1. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Вітряк А.М. Стратегічний аналіз розвитку філіальної мережі банку / А.М. Вітряк // Вісник Української академії банківської справи. – 2007. – № 2(23). – С. 95-98.

Яремчук М.Е. Оптимизация сетевой структуры банков в Украине в кризисный и посткризисный периоды

Исследована проблема оптимизации банками Украины своих сетевых структур в кризисный и посткризисный периоды, проанализировано состояние сетей банковских учреждений в период 2009-2010 годов, представлены и обоснованы факторы, влияющие на процессы оптимизации сетей банков, учет влияния которых даст возможность обеспечить более оптимальную структуру банковской сети.

Ключевые слова: банк, сеть, точки продажи, процесс оптимизации.

Yaremchuk M.E. Bank's branch network optimization in Ukraine in the crisis and post-crisis period

The issue of optimization by Ukrainian banks of their branch network in the crisis and post-crisis period had been analyzed, the situation of the network of banking institutions during 2009-2010 had been studied. There had been also presented and substantiated the factors that make influence on the optimization process. Consideration of the above mentioned factors will enable the implementation of the more optimal branch network.

Keywords: bank, bank network, bank branches, optimization process.

УДК 336.71.003.13 Аспір. В.В. Чаплига¹ – Університет банківської справи Національного банку України, м. Київ

ЗОВНІШНЯ ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ З УРАХУВАННЯМ РИЗИКУ

Здійснено огляд методів оцінки ефективності діяльності банків з урахуванням ризику за допомогою показників RAPM та вказано на труднощі їх визначення зовнішніми відносно банку особами. Обґрунтовано можливість застосування методу аналізу волатильності ROE для зовнішньої оцінки ефективності діяльності банків з урахуванням ризику на основі опублікованих статистичних даних.

Ключові слова: метод, оцінка, ефективність, ризик, банк.

Вступ. Питання ефективності банків важливе як для економіки загалом, так і для банківських клієнтів. Ефективність банків має істотний вплив на економічну діяльність. Її значущість проявляється як на макро-, так і на мікроекономічному рівнях. Невисока ефективність банківської системи, звичай, супроводжується низькими темпами економічного зростання. На мікроекономічному рівні неефективність банків призводить до завищеної вартості фінансових операцій для клієнтів. Для оцінки фінансової ефективності банків використовують такі показники, як рентабельність використання власного капіталу, наприклад ROE (Return of Equity) або активів, наприклад ROA (Return On Assets).

Поряд із цим, вчені та економісти-практики [1-5; 7-9] наголошують на тому, що використання традиційних методів оцінки і порівняння ефективності, заснованих, переважно, на отриманих фінансових результатах (наприклад ROA, ROE та ін.), не дає повної картини "якості" оцінюваної діяльності. Очевидно, один і той же фінансовий результат може бути отриманий при прийнятті істотно різної величини ризику, і отримання того самого доходу при прийнятті можливо меншого ризику завжди є найкращим стратегічним

¹ Наук. керівник: доц. В.В. Рісін, канд. екон. наук – Львівський інститут банківської справи УБС НБУ

вибором. З огляду діади "прибуток-ризик", зважені на ризик показники результативності RAPM (risk adjusted performance measures) були розроблені саме з метою інтеграції урахування ризиків в оцінку результатів діяльності [2, с. 558; 4, с. 84].

Існують різні методики визначення RAPM й усі вони застосовують коригування існуючих показників у такий спосіб, щоб врахувати прийнятий банком ризик. Найважливішими показниками, що використовуються для оцінки ефективності банку з врахуванням прийнятого ризику, є: рентабельність скоригованих на ризик активів – RORAA (return on risk-adjusted assets); скоригована на ризик рентабельність активів – RAROA (risk-adjusted return on assets); рентабельність скоригованого на ризик капіталу – RORAC (return risk-adjusted capital); скоригована на ризик рентабельність капіталу – RAROC (risk-adjusted return on capital).

Ріст зацікавленості банків до застосування різних модифікацій моделі RAPM можна пояснити двома головними причинами [3, с. 228]: зростаючим тиском з боку акціонерів, зацікавлених у максимізації вартості банку, підвищенню ефективності і продуктивності його діяльності; динамічним розвитком фінансових структур, в яких спеціалізовані структурні одиниці працюють на засадах центрів відповідальності.

Проблем, пов'язані з використання цього типу показників для оцінки ефективності підприємств та фінансових установ, досліджували такі зарубіжні вчені, як: А.А. Лобанов та А.В. Чугунов [2], Р. Perz [5], А. Saunders [3] тощо. Серед вітчизняних науковців та економістів-практиків проблеми аналізу ефективності діяльності банків з урахуванням ризиків вивчали Н.Г. Маслак [7], Л.О. Примостка [1] та інші. Оцінка ефективності банків є досить складною аналітичною проблемою. Вона потребує вирішення низки принципових завдань методологічного характеру. Зокрема, відсутні загальноприйняті поняття ефективності, банківського економічного ефекту, уніфіковані розробки щодо показників оцінки ефективності й т.ін.

Вітчизняні та зарубіжні дослідники та спеціалісти наголошують на відсутності єдиного універсального способу розрахунку показників RAPM, що спонукає провідні банки розробляти та використовувати власні методики розрахунку ефективності з врахуванням ризику. Крім того, з точки зору зовнішніх відносно банку осіб, оцінка ефективності банків за допомогою цих показників має додаткові труднощі, пов'язані з відсутністю вільного доступу до багатьох даних та інформації про способи їх розрахунку.

Постановка завдання. Метою роботи є розроблення простої методики, що дає змогу врахувати ризик при аналізі показника ROE та на основі опублікованих даних здійснити зовнішню оцінку ефективності діяльності банків з урахуванням ризику.

Виклад основного матеріалу. Щоб оцінити ступінь ризику, пов'язаного з досягненням певного рівня прибутковості, коригують у відповідний спосіб показники рентабельності банку. У випадку показників RAROA і RAROC, корекція полягає в урахуванні ризику досягнення цього фінансового результату (наприклад через вимірювання мінливості цього результату).

Показники RAROC і RORAC дають повну уяву про реальну ефективність банку. У їх використанні зацікавлені не тільки внутрішні, але і зовнішні відносно банку особи, які хотіли б оцінити ситуацію в банках. Основною проблемою, яка з'являється під час спроб розрахунку цих показників зовнішніми відносно банку особами, є труднощі з доступом до даних, що дають змогу визначити для різних видів діяльності банку частку економічного капіталу та розрахувати очікуваний рівень втрат. Ці труднощі призводять до того, що показники RAROC і RORAC зазвичай використовують для внутрішнього аналізу банку.

Для зовнішніх осіб, які не мають доступу до даних, необхідних для визначення RORAC і RAROC, пропонують використовувати аналіз волатильності ROE як простий метод, що враховує як ефективність, так і ризиковість банків. Розглянемо застосування цього методу для оцінки ефективності найбільших за активами банків України з урахуванням ризику.

Показником, що найкраще характеризує рівень ефективності використання власного капіталу в банку, є показник рентабельності. З метою оцінки ризиків, прийнятих банками, було розраховано волатильність квартальних фінансових результатів банків. Як міру мінливості прийнято стандартне відхилення. Оцінку ефективності з врахуванням ризику зроблено на основі дослідження зв'язку між досягнутою рентабельністю власного капіталу та її волатильністю.

У табл. 1. наведено середньорічні показники рентабельності власного капіталу провідних банків України за 2009-2011 рр. Середні показники розраховано на основі опублікованих квартальних фінансових результатів 20 банків, активи яких становлять 70,6 % усіх активів банків України [6]. Аналіз даних табл. 1 показує, що без збитків у 2009-2011 рр. працюють Дельта Банк, Приватбанк, Ощадбанк, Банк Південний, Брокбізнесбанк, Укресімбанк, Укрсоцбанк, а найбільший приріст середньорічних значень ROE спостерігається в Дельта Банку та ОТП Банку.

Табл. 1. Середньорічне значення ROE для банків (%)

Банк	Роки		
	2009	2010	2011 (3 кв.)
Дельта Банк	1,12	0,84	13,86
ОТП Банк	-23,57	8,81	10,87
ВТБ Банк	0,11	-4,28	7,61
Приватбанк	6,24	7,00	5,24
ПУМБ	-18,76	3,44	2,98
Ощадбанк	4,64	2,18	1,46
Банк Південний	3,03	1,83	1,38
Банк Фінанси та Кредит	-10,01	-4,20	1,24
Брокбізнесбанк	0,49	1,69	0,87
Альфа-Банк	-6,98	0,02	0,23
Укресімбанк	0,17	0,17	0,21
Райффайзен Банк Аваль	-21,65	0,38	0,21
Укрсоцбанк	1,45	0,29	0,07
Банк Надра	-182,15	0,96	0,02

Промінвестбанк	-30,63	-10,63	-0,29
Ерсте Банк	-29,87	-9,96	-1,05
Укрсиббанк	-21,22	-45,75	-18,15
Кредитпромбанк	-11,29	0,93	-21,97
Банк Форум	-17,97	-234,30	-39,71
Укргазбанк	-1174,24	0,40	-43,68

У табл. 2 показано значення волатильності ROE для вибраних банків. Ці дані розраховані як стандартні відхилення ROE на основі квартальних фінансових результатів банків для тих же відрізків часу, що і в табл. 1 для середніх значень ROE, а також для одинадцяти кварталів 2009-2011 рр.

Табл. 2. Волатильність показника ROE для банків (%)

Банк	Роки			
	2009	2010	2011 (3 кв.)	2009-2011
Дельта Банк	0,33	1,10	14,76	10,51
ОТП Банк	13,99	6,29	2,35	18,84
ВТБ Банк	0,16	5,37	2,90	5,99
Приватбанк	2,79	4,05	1,14	2,87
ПУМБ	11,18	3,30	1,79	12,86
Ощадбанк	1,77	0,73	0,49	1,80
Банк Південний	1,21	1,06	0,43	1,17
Банк Фінанси та Кредит	9,17	4,04	1,43	7,27
Брокбізнесбанк	0,20	0,63	0,23	0,67
Альфа-Банк	3,48	0,01	0,11	4,06
Укрексімбанк	0,06	0,10	0,08	0,09
Райффайзен Банк Аваль	13,98	0,26	0,12	13,47
Укрсоцбанк	0,48	0,19	0,03	0,70
Банк Надра	115,74	0,03	0,01	111,87
Промінвестбанк	25,98	6,51	0,52	19,64
Ерсте Банк	12,44	4,56	0,56	14,48
Укрсиббанк	4,05	24,49	13,52	20,55
Кредитпромбанк	10,50	0,41	29,37	20,39
Банк Форум	13,57	203,84	15,87	153,62
Укргазбанк	2302,23	0,22	58,58	1389,81

Волатильність ROE синтетично характеризує ризик, який банк приймав на себе для досягнення певного значення ROE. Чим меншою була волатильність ROE, тим меншим був ризик діяльності банку. Найнижчими значеннями мінливості (менше 1 %) упродовж усього досліджуваного терміну характеризуються Укрексімбанк (0,09 %), Брокбізнесбанк (0,67 %), Укрсоцбанк (0,70 %); та (менше 2 %): Банк Південний (1,17 %) і Ощадбанк (1,80 %). Варто зазначити, що Дельта Банк, OTP Банк та Приватбанк за відносно невисокої волатильності ROE досягнули у 2010-2011 рр. найвищого середнього значення ROE серед досліджуваних банків.

Оцінка ефективності банку повинна також враховувати рівень зв'язку політики і стратегії банку у сфері керування ризиком. Банк може планувати свою політику ефективності з урахуванням ризику таким чином: досягнення мінімального значення ROE на заданому рівні X за умови не перевищення

прийнятої величини ризику. За такого формування політики банку окрім співвідношення "ризик – прибуток", обов'язковим є також досягнення визначеної рентабельності власного капіталу.

На основі квартальних результатів банків за 2009-2011 рр. співвідношення між одержаними результатами (вимірюють показником ROE) та прийнятим ризиком (вимірюють за стандартним відхиленням показника ROE) дає змогу виокремити чотири групи банків (рис. 1). Банки, що належать до першої групи, можна вважати найбільш ефективними. Вони досягають вищої за середню рентабельність власного капіталу, а ризик, прийнятий для отримання такої рентабельності, мають нижчий за середній серед усіх досліджуваних банків. Друга група банків характеризується низьким рівнем несприйняття ризику та прийняттям високого ризику з метою досягнення високої норми прибутку на власний капітал. Третя група банків – це банки, які мають нижчу за середню рентабельність власного капіталу і при цьому приймають менший за середній рівень ризику.

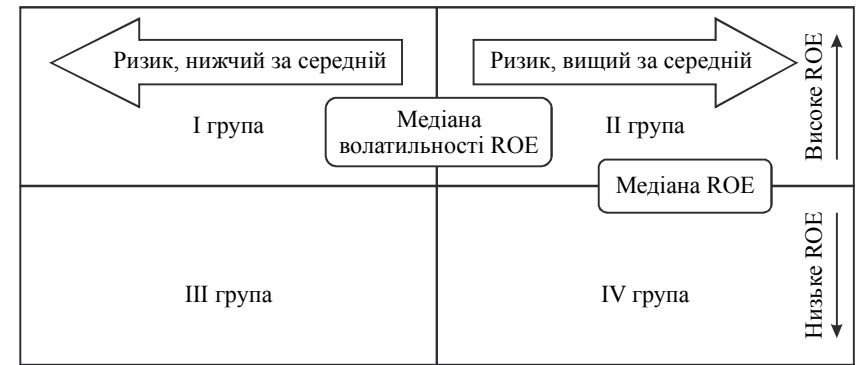

Рис. 1. Розподіл банків на чотири групи за співвідношення між ROE та прийнятим ризиком

Для таких банків характерним є високий рівень несприйняття ризику та консервативна політика у сфері керування ризиком. Четверта група банків характеризується нижчою за середню рентабельність власного капіталу і, одночасно, прийняттям вищого за середнє значення ризику. Представлена нижче табл. 3 відображає ці співвідношення досліджуваних банків. При цьому, у п'ятій колонці вказано сумарне значення номерів груп для банків за 2009-2011 рр.

Лінійна діаграма з нагромадженням на рис. 2 ілюструє віднесення банків по роках до однієї з чотирьох груп за прибутковістю та прийнятим ризиком. Аналізуючи наведені дані, можна стверджувати, що мала частина банків впродовж усього часу залишалася в тій самій групі. Це стосується 4 з 20 досліджуваних банків. Тут найкращі показники в Ощадбанку, Банку Південний та Брокбізнесбанку, які протягом трьох років входять у першу групу банків за співвідношенням "прибуток – ризик".

Табл. 3. Приналежність банків по роках до однієї з чотирьох груп за прибутковістю та прийнятим ризиком

Банк	Роки			
	2009	2010	2011	2009-2011(3 кв)
Дельта Банк	1	2	2	5
ОТП Банк	4	2	2	8
ВТБ Банк	1	4	2	7
Приватбанк	1	2	2	5
ПУМБ	4	2	2	8
Ощадбанк	1	1	1	3
Банк Південний	1	1	1	3
Банк Фінанси та Кредит	2	4	2	8
Брокбізнесбанк	1	1	1	3
Альфа-Банк	1	3	3	7
Укрексімбанк	1	3	3	7
Райффайзен Банк Аваль	4	3	3	10
Укрсоцбанк	1	3	3	7
Банк Надра	4	1	3	8
Промінвестбанк	4	4	3	11
Ерсте Банк	4	4	3	11
Укрсиббанк	3	4	4	11
Кредитпромбанк	4	1	4	9
Банк Форум	4	4	4	12
Укргазбанк	4	1	4	9

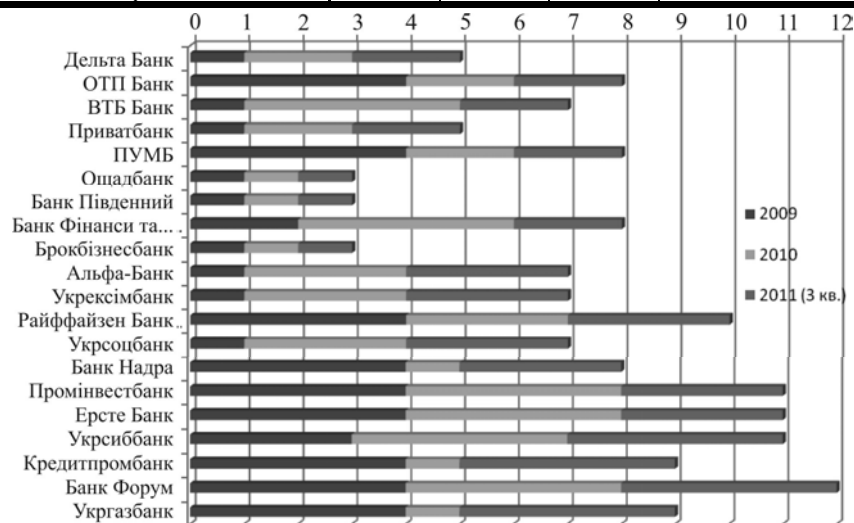

Рис. 2. Приналежність банків по роках до однієї з чотирьох груп за прибутковістю та прийнятим ризиком

У випадку ОТП Банку та Першого Українського Міжнародного Банку, аналізуючи ситуацію за трьохрічний період, видно важливу позитивну тенденцію. По-перше, банки обмежили ризик (перейшовши з групи 4 до групи 2), та втримати стійку позицію на ринку банківських послуг. Зворотна тен-

денція спостерігається для Дельта Банку, Приватбанку, Альфа-Банку, Укрексімбанку, Укрсоцбанк та Укрсиббанку, які перемістились з найкращої групи банків (перша група) до другої (Дельта Банк, Приватбанк) та третьої (Альфа-Банк, Укрексімбанк, Укрсоцбанк) груп банків, відповідно. Спираючись на цю характеристику, можна сформулювати напрямки змін, які повинні бути реалізовані в банках, що належать до кожної з груп. Банки четвертої групи мають здійснити комплексний аналіз своїх систем керування ризиками.

Необхідно проаналізувати причини високої волатильності фінансових результатів та конкретно сформулювали свою політику у сфері ризиків. Залежно від прийнятих положень, необхідно докласти зусиль для зменшення прийнятого ризику (якщо прийнята консервативна політика низького ризику) або спробувати збільшити рентабельність власного капіталу (дуже агресивна політика вимагає прийняття високого рівня ризику з метою отримання надсередніх прибутків).

Висновки. Аналіз ефективності банків з урахуванням ризику дає змогу комплексно оцінити діяльність банків за рахунок оцінки зв'язку прийнятого ризику з результатами їх фінансової діяльності.

Проведений аналіз буде корисним як для акціонерів, так і для менеджменту банків. Спираючись на наведені вище характеристики, можна сформулювати напрямки змін, які повинні бути реалізовані в банках.

Здійснений аналіз може бути використаний також для оцінки системи управління ризиками в цих банках.

Література

1. Управління банківськими ризиками : навч. посібн. / за ред. Л.О. Примостки. – К. : Вид-во КНЕУ. – 2007. – 600 с.
2. Енциклопедія фінансового ризик-менеджменту / под ред. А.А. Лобанова, А.В. Чугунова. – М. : Изд-во "Альпіна паблішер". – 2003. – 786 с.
3. Saunders A. Credit risk measurement in and out of the financial crisis / A. Saunders, L. Allen. – New York : Wiley. – 2010. – 380 p.
4. Stoughton N. Optimal Capital Allocation using RAROC and EVA / N. Stoughton, J. Zechner // Journal of Financial Intermediation. – 2007. – No. 16. – Pp. 312-342.
5. Perz P. Ocena efektywnosci i ryzyka w bankach notowanych na GPW w Warszawie w latach 2004-2009 / P. Perz // Finansowy Kwartalnik Internetowy "e-Finanse". – 2010. – Vol. 6. – Pp. 74-85.
6. Офіційний веб-сайт НАУ. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.nau.edu.ua/>
7. Сидорова А.В. Ефективність банківської діяльності: статистична оцінка та моделювання / А.В. Сидорова, М.А. Жмайло // Статистика України. – 2010. – № 1. – С. 46-52.
8. Рисін В.В. Системний ризик банківського сектора: сутність форми та чинники / В.В. Рисін // Ефективна економіка. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=184>

Чаплыга В.В. Внешняя оценка эффективности деятельности банков с учетом риска

Осуществлен обзор методов оценки эффективности деятельности банковских учреждений с учетом риска с использованием показателей RAPM и указано на трудности их определения внешними по отношению к банку лицами. Показана возможность применения метода анализа волатильности ROE для внешней оценки эффективности деятельности банков с учетом риска на основе опубликованных статистических данных.

Ключевые слова: метод, оценка, эффективность, риск, банковские учреждения.

Chaplyha V.V. The external evaluation method of the banks risk-based performance

Carried out an methods overview for assessing the efficiency of banks to risk using indicators RAPM and pointed to the difficulties of determining external to the bank faces. The possibility of applying the method of analysis of volatility in ROE for the external evaluation of the effectiveness of banks risk-adjusted based on published statistics.

Keywords: method, evaluation, performance, risk, banks.

УДК 334.042:336.221

*Доц. О.М. Шевчук, канд. екон. наук –
Львівська державна фінансова академія*

**ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ
ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ
ЗМІН НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ПОЛЯ**

Узагальнено практику функціонування спрощеної системи оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб в Україні та внесено пропозиції щодо вирішення окремих проблем у цій сфері. Запропоновано практичні рекомендації щодо вдосконалення спрощеної системи оподаткування з метою забезпечення сприятливих організаційних умов їх функціонування.

Ключові слова: податок, спрощена система, спеціальні режими, малий бізнес.

Актуальність проблеми. У сучасних умовах розвитку економіки України запорукою успішного розвитку держави є наявність та оптимальне поєднання підприємств різних форм власності та організаційних форм. Разом з тим, на сучасному етапі розвитку національної економіки актуальними залишаються питання створення сприятливих організаційно-правових умов функціонування саме малого бізнесу, як провідного сектору не тільки національної економіки, а й провідних економічно розвинених економічних систем, що оптимально вирішує питання організації ефективного національного виробництва, стимулює економічну конкуренцію, сприяє структурній перебудові економіки та створює сприятливі умови для формування нової соціальної верстви – підприємців-власників, які забезпечують стабільність суспільства.

За час існування спрощеної системи оподаткування в Україні відбулися істотні зміни як у законодавстві, так і в економіці. Ухвалення низки законів України, норми яких вносять істотні зміни в порядок сплати суб'єктами господарювання, що застосовують спрощену систему оподаткування страхових внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, призвели до законодавчої колізії в частині порядку їх нарахування та сплати, оскільки сплата страхових внесків у складі єдиного податку не дає змоги здійснити їх персоніфікацію (через різні бази для нарахування внесків) та, відповідно, зарахувати страховий стаж найманим працівникам. Тому узагальнення практики функціонування спрощеної системи оподаткування та формування практичних пропозицій щодо її удосконалення набуває особливої актуальності, оскільки рівень розвитку цього сектору не відповідає економічним інтересам держави.

При цьому зазначимо, що розвиток малого підприємства сприяє створенню умов для позитивних структурних змін в економіці України. Створюю-

ючи сприятливі умови для розвитку малого та середнього бізнесу, держава стимулює діяльність вітчизняних виробників. Крім того, розвиток малого бізнесу формує умови для забезпечення зайнятості населення України, сприяє створенню нових робочих місць та вирішенню питання безробіття. З метою реалізації державної політики щодо підтримки малого підприємництва першим правовим кроком стало прийняття у 1998 р. Указу Президента України №727/98 "Про спрощену систему оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва", іменовану в народі "єдиним податком", зараз умови функціонування малого бізнесу реалізуються в рамках прийнятого податкового кодексу.

Запровадивши систему спрощеного оподаткування, Україна цим самим зробила крок до вдосконалення існуючої податкової системи. Головною метою запровадження спрощеного режиму оподаткування було досягнення більше соціальних, ніж економічних цілей. Така спрощена система для суб'єктів малого підприємництва мала забезпечити реалізацію принципу соціальної справедливості оподаткування, коли рівень податкового навантаження відповідає рівню можливостей сплачувати податки. Саме завдяки зниженню податкового навантаження і спрощенню механізму адміністрування сплати податків було створено сприятливі умови для самозайнятості працездатного населення і послаблено соціальне напруження в країні без витрат бюджетних коштів, а також створено близько 500 тис. нових робочих місць.

Здійснюючи підприємницьку діяльність, підприємства малого бізнесу повинні сплачувати податки та соціальні платежі, вести бухгалтерський облік та подавати бухгалтерську звітність щодо фінансових результатів своєї діяльності на рівні інших суб'єктів господарювання, що для них занадто обтяжливо. Тому особливо важливим є проведення державної політики, яка спрямована на створення сприятливих умов для діяльності суб'єктів малого підприємства.

Протягом десяти років граничний обсяг виторгу від реалізації продукції та величини ставок єдиного податку не змінювалися, незважаючи на те, що в економіці країни постійно відбувається зростання таких показників, як індекс інфляції, мінімальна заробітна плата, споживчі ціни тощо. Так, середній рівень індексу інфляції з 01.01.1998 р. по 01.01.2009 р., становить 113,8 %, при чому у 2008 р. – 122,3 %. У 1998 р. мінімальна заробітна плата становила 45 грн, а на 01.01.2008 р. – 515 грн. Тобто мінімальна заробітна плата з 1998 р. збільшилася у 11,4 рази. Законодавством України передбачено і подальше зростання мінімальної заробітної плати (тільки протягом 2008-2009 рр. вона збільшилася від 515 грн до 669 грн).

Тому встановлений у 1998 році Указом Президента України граничний обсяг виторгу від реалізації та величини ставок єдиного податку на сьогодні є економічно невиправданими та неадекватними сучасним умовам ринкових відносин. Разом з тим, складність та обтяжливість загальної системи оподаткування, що спонукає окремих суб'єктів господарювання знаходити можливі шляхи оптимізації сум податкових зобов'язань, загальне фінансове навантаження на суб'єктів підприємницької діяльності (податки, соціальні та пенсійні внески, збори тощо) не стимулюють розвиток їх діяльності та